

de relleu, amb agudesa remarcable, matisos de concepció propis de la producció artística aragonesa; en el segon és caracteritzada la generació literària de Mor — Meléndez, Moratín, Cienfuegos, etc. —, la seva crítica agressiva i arbitrària i la seva obra de creació.

Amb una riquesa d'aspectes remarcable (és, alhora, traductor d'autors clàssics i moderns, poeta, periodista, comediògraf i novel·lista, així com autor de treballs polític-militars, tàctics i de divulgació científica), la figura de Mor de Fuentes interessa, més que per la seva activitat intel·lectual, per la seva personalitat humana, que sorgeix tan càlida de l'obra que ressenyem. D'una gran vanitat literària i d'un viu patriotisme al llarg de la Guerra de l'Independència, tot i la seva posició admirativa per França, l'obra de Mor de Fuentes es va lliurant dins el món neoclàssic — cosmopolitisme, afany de ciència i de vulgarització, esperit polemista i moralitzador, imitacions de Garcilaso i de fra Luis de León — bé que l'aguda crítica del Prof. Alvar hi descobreix elements pre-romàntics adés en l'obra — devoció per la naturalesa, traducció del *Werther*, visió de les coses, subjectivisme, estil pròxim a l'acció —, adés «en la amarga lección de su vida» (pàg. 41), que permeten de considerar-lo com un pre-Larra (pàg. 44).

El *Bosquejillo*, que amb paraules del nou editor, «tan cerca... [está], a veces, de la biografía expresionista, por la proyección de la personalidad interna del escritor sobre el mundo circundante, por la despreocupación formal; en una palabra, por crear un estilo próximo a la acción» (pàg. 44), és l'obra indubtablement més important de l'escriptor aragonès. Escrita amb una prosa viva i pintoresca, sembla que l'autor hagi anat amplificant a poc a poc el tractament de la temàtica des de les primeres pàgines fins al viatge a París, que descriu amb una profusa riquesa de detalls, alhora que s'han anat perfilant — en l'estructura de l'obra — dos punts temàtics centrals, ço és, la Guerra de l'Independència i el viatge a París, l'un i l'altre resoltos literàriament d'una manera ben distinta. El llibre és, segons l'editor, «romàntico, heterogéneo, supremamente individualista» (pàg. 44) i tot ell una suggerència d'interessants possibilitats crítiques.

Joaquim MOLAS

RAMON LLULL: *Das Buch vom Liebenben und Geliebten*. Eine mystische Spruchsammlung. Aus dem Altkatalanischen übersetzt und herausgegeben von LUDWIG KLAIBER. Olten, Verlag Otto Walter AG, [1948]. 156 pàgs.

El Dr. Ludwig Klaiber, director de la Biblioteca Universitària de Friburg de Brisgòvia — del qual hem de plànyer el recent traspàs, esdevingut en aquella ciutat el 25 d'abril de 1952 —, és autor de diversos treballs dedicats a temes catalans. Recordem: *Der «Vocabulari català-alemany» von 1502 und seine italienische Vorlage (Eine bibliographische Untersuchung)* (1936), *Katalonien in der deutschen Wissenschaft* (1937), i sobretot els articles referents a Ramon Llull, *Neuere Übersetzungen des «Buches vom Liebenden und Geliebten»* (1934), *Ramon Lull und Deutschland* (1935), *Der Mystiker Ramon Lull* (1950), al costat dels quals, i en un lloc preferent, cal collocar la seva traducció alemanya del *Libre d'Amic e Amat*, l'obra lulliana que ha estat vertida a més llengües — llatí, castellà, francès, italià, anglès, català modern — i a alguna d'elles no pas una

sola vegada. El trasllat de Klaiber, que ara apareix en un elegant llibret de l'editorial suïssa O. Walter, havia estat de primer — del 1938 al 1940 — estampat damunt les pàgines de la revista «Wissenschaft und Weisheit».

En aquesta adaptació, a la seva llengua, de les sublims metàfores del Foll d'Amor, feta seguint l'edició del *Blanquerna* de S. Galmés i M. Ferrà dins la col·lecció d'«Obres originals de Ramon Lull» (Mallorca 1914),¹ Klaiber ha procurat de mantenir, fins on li ha estat possible, les singularitats estilístiques del nostre autor, violentant i tot, més d'un cop, la rigidesa gramatical de l'alemany per tal de conservar la qualitat poètica de l'obra. Així, per exemple, no dubta a començar diverses vegades la frase amb el verb (adjuntant aleshores un altre subjecte, gramaticalment necessari): «Es fragte der Liebende seinen Geliebten...» = «Demana l'Amic a son Amat...» (v. 1); «Es sprach der Geliebte zum Liebenden...» = «Dix l'Amat a l'Amic...» (v. 10); «Es ging der Liebende in Sehnsucht nach seinem Geliebten...» = «Anava l'Amic desirant son Amat...» (v. 59); «Es weinte der Liebende...» = «Plorà l'Amic...» (v. 322); etc. Sovint és donat, però, l'ordre lògic al text alemany: «Der Liebende sprach zum Geliebten...» = «Dix l'Amic a l'Amat...» (v. 6); «Der Geliebte prüfte den Liebenden...» = «Temptà l'Amat son Amic...» (v. 7); «Der Liebende kam zu einem Menschen...» = «Atrobà l'Amic un home...» (v. 209); etc.

La traducció d'una obra com el *Libre d'Amic e Amat* és fàcil de dificultats; Klaiber en tenia plena consciència i havia precisat les característiques d'aquelles: «Die Übersetzung in die deutsche Sprache hat naturgemäss mit denselben oder mit noch grösseren stilistischen Schwierigkeiten hinsichtlich der Originaltreue zu kämpfen wie die englische Sprache, die ja immerhin einen bedeutenden romanischen Wortschatz besitzt. Diese treten zu den anderen Schwierigkeiten, die sich aus den Eigenheiten des Originals ergeben: vielfach dunkler Wortsinn, Worthäufungen, Pleonasmen.»² No ens han d'estranyar, doncs, les fluctuacions, les imprecisions i, fins i tot, alguna incorrecció en la intel·ligència de determinats mots: ³ *coratge* = *Herz* (v. 38); *propietat* = *der Einzelne* (v. 44); *lugar* = *Wärme* (v. 50); *languiment* = *Sehnsucht* (v. 51), *Unruhe* (v. 57), *Kummer* (v. 86), *Not* (v. 87), *Drangsale* (v. 87), *traurige Gebärden* (v. 110); *dolçor* = *Wonne* (v. 56); *començament* = *Endliches* (v. 69); *ànsies* = *Sehnsucht* (v. 71); *caritat* = *Liebe* (v. 79), *Mitleid* (v. 83); *treballs* = *Mühsal* (v. 86), *Sehnsucht* (v. 87); *fayçons* = *Schönheiten* (v. 89), *Ruhm* (v. 96), *magres f.* = *Schmachten* (v. 110); *captinements* = *Herrlichkeit* (v. 96), *langors* = *Sehnsucht* (v. 100), *Schmerzen* (v. 106); etc. El plural *amors* és sovint traslladat per *Liebe* en singular (vv. 2, 118, etc.).

L'addició, en algun versicle, d'articles o de preposicions, que pot llevar al text la precisió de la frase catalana i afeblir-ne el ritme primitiu, sembla imposada en més d'una ocasió per la llengua alemanya: «Mit den Augen der Gedanken, der Sehnsucht, der Seufzer und Tränen...» = «Ab ulls de pensaments, languiments, de sospirs e de plors...» (v. 41); «... und der Liebende trat ein, um seine Geliebten zu sehen» = «... e entrava l'Amic veer son Amat» (v. 43);

1. Cal recordar, a fi d'evitar confusions, que la numeració dels versicles d'aquesta edició no coincideix amb la de la més corrent, avui, d'ENC, a cura de M. Olivar.

2. EF, XLVI (1934), 364-365.

3. La versió arriba a guanyar, també, algun cop, en qualitat poètica: «... das Zittern der Blätter...» = «... lo moviment de les fulles...» (v. 58).

«Der Einzelne und die Gemeinschaft trafen sich...» = «Proprietat e comunitat s'encontraven...» (v. 44); «... und er ging fort, um allein zu sein...» = «... e anà estar tot sol...» (v. 46), etc.

De vegades, la dificultat de versió d'unes frases queda resolta passant-les d'estil indirecte a directe, amb la qual cosa pot evitar-se, si n'hi ha en el text català, l'ús del gerundi: «... Sie antworteten ihm: Zu welcher Stunde war es, als Dein Geliebter dem Blick Deiner Augen entschwand?» = «... Respongueren-li dient quant fo aquella hora que son Amat fo absent a sos ulls mentals...» (v. 40), etc. No sempre, d'altra banda, es manté la nova manera en tot el versicle: «... Er antwortete: In den edlen Eigenschaften meines Geliebten...» = «... Respòs que en les nobles de son Amat...»; però segueix, d'acord amb l'original: «... und von diesem Augenblick an sei er bereit gewesen, seinen Nächsten wie sich selbst zu lieben...» (v. 61).

Hi ha passatges, encara, en què, més que amb una vera traducció, a voltes gairebé impossible, ens trobem amb una simple equivalència o amb una interpretació parafràstica del text original: «... Und er sprach: die Liebe im Herzen des Liebenden ist schneller als das Leuchten des Blitzes und als der Schall des Donners...» = «... e deïa que pus ivaçosa cosa és amor en coratge d'amador, que lamp en resplandor, ni tro en oïment...» (v. 38); «... und dass er vorher in Gesellschaft war, als er bei seinem Geliebten allein weilte» = «... e que dabans era en companyia de son Amat» (v. 47); «... und wie Feuer und Wärme verbunden sind, so ist ihre Liebe verbunden...» = «... e enaxí com calor e lutor, s'encadenen lurs amors...» (v. 50); «Man fragte den Liebenden, welche Möglichkeiten in der Liebe wären...» = «Demanaren a l'Amic de ocasió...» (v. 122); «Es kam die Liebe in das Herz des Liebenden...» = «Venc Amor en l'Amic...» (v. 207); etc.

Els exemples precedents, i molts d'altres que podrien ésser adduïts, ens indiquen clarament com Klaiber ha sabut gairebé sempre⁴ resoldre de la millor manera possible les innombrables i sovint greus dificultats que presenta la translació de les subtils del *Libre d'Amic e Amat* a l'alemany. Això és, certament, el que el seu coneixement de la nostra llengua i la seva devoció i la seva simpatia envers el més gran escriptor català de tots els temps ens feien esperar.

Das Buch vom Liebenden und Geliebten, primer dels escrits lullians incorporat a la llengua alemanya, va acompanyat d'una introducció on, en poques pàgines, són donades una breu biografia de Ramon Llull i unes consideracions sobre la seva mística, referides principalment a l'obra traduïda. El volumet es clou amb algunes indispensables notes al text i una bibliografia sumària.

Aquesta bella i reeixida versió de la perla dels llibres de Ramon Llull contribuirà a mantenir viu en la nostra memòria el record de l'erudit catalanòfil alemany.

R. ARAMON i SERRA

4. Les reserves que hom podria fer, responen, més que a simples errors — «Der Liebende erhob sich am Morgen...» (en lloc de *früh*) = «Levà's matí l'Amic...» (v. 40) —, a la impossibilitat d'una interpretació precisa: «... und die Enthüllung der Liebe bringt Furcht und Leidenschaft...» = «... e revelar amor dona temor per frevor...» (v. 76); «... Es weinte der Liebende, und seine Liebe schwand ersterbend dahin...» = «... Plorà l'Amic e esvanef's Amor en l'esmortiment de l'Amic...» (v. 89); etc.